

Høy Ædle Hr. Biskop

Præsteindberetninger om jordskælvet 21. - 22. Dec. 1759

Af Erling Bondesen

Natten mellem den 21. og 22. December 1759 var en stille frostklar nat. Mange steder i landsbyerne var tjenestefolkene oppe for at fyre under bageovnene og gøre klar til julebagningen. En del var kommet lidt sent i seng. Man havde et og andet at forberede. Præsterne gik en travl tid i møde, især da lillejuleaftensdag dette år faldt på en søndag.

Omkring klokken halv et høres en mærkværdig buldrende lyd, som af en fjern torden eller som når tungt læssede vogne kører hastigt forbi på den frosne jord. Mange tror, at lyden kommer fra skorstenen og, at der er ildløs - skorstensbrand.

Nu begynder vinduerne at klirre, nogle steder springer dørene op selv om de er forsvarligt lukkede. Dem, der er gået til sengs, mærker sengen i bevægelse næsten duvende under sig. Ting der hænger på væggen svajer frem og tilbage og det knager slemt i træværket. Dyrene i stalden er urolige, hundene hyler og gæssene skræpper op. Fuglen i buret flakser forvildet omkring. Mange farer ud i gården, da de er bange for at huset skal styrte sammen. Da de er derude er der en del, der mener at se lynild.

Efter et par minutter er det hele ovre, lyden dør hen som en fjern buldren og den vinterlige ro vender tilbage.

De mange, der ved denne usædvanlige begivenhed med rette er blevet opskræmte, sunder sig. Nu hvor det hele er ovre og, gud være lovet, intet alvorligt er sket, går snakken og een siger - "det var et jordskælv". Kort efter er alle klar over det. Ja, det var et jordskælv.

I "Kiøbenhavnske Danske Post-Tidender" fra "Mandagen, den 24de December" meddeles det da også, at "Natten imellem den 21 til den 22 hujus imellem Klokk. 12 og 1, fornam man her i Staden et Jordskielv, der med 2 Stød varede omtrent 2 Minuter. I nogle Huse faldt de Ting, som ey stode meget fast, ned. Skade er derved saavidt vi vide ey foraarsaget. Man

Fra Hammer Herred

Beskrivelse om Jordstivelsen Natten imellem d. 21 og 22 Decembr. p. 1760.

I Rønnebeck og Alstrup Sogn er ovennævnte Jordstivelse
 Loven observeret imellem d. 12 og 1 om Natten af gandske
 Saar, som smilte det irokkede, som nu Ligt af forhen, de
 Lige om Jorden forde Lignende Nogen. Gode Lige Nogen
 som den ingen, som Lignende skulde, altho den i det
 mindre eller noget specifice Nogen iindvandt i indbr.
 mellem fra

Rønnebeck
 d. 4 Jan. 1760.

I. Hersom

I Toksværd er ovennævnte Jordstivelse Loven observeret af nu og
 anden Jorden af den Natten som en Ligt af Lige Lige Lige Lige
 Lige og Lige i Jorden og Lige Lige i Lige Lige Lige Lige Lige
 mindre Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige
 Jorden af

Toksværd d. 6 Januari 1760.

Hersom

I Nestelsø og Nogen Lige er nu i den Nogen iindvandt i indbr.
 mindre Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige
 Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige
 Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige
 Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige
 Nestelsø d. 7 Januari 1760.

Hersom

I Hammer herred er ovennævnte Jordstivelse Loven observeret af nu og
 anden Jorden af den Natten som en Ligt af Lige Lige Lige Lige
 Lige og Lige i Jorden og Lige Lige i Lige Lige Lige Lige Lige
 mindre Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige Lige
 Jorden af

Hersom

Fig. 1. Side af omgangsskrivelse fra Hammer herred. Skrivelsen starter hos pastor I.C.Hersom i Rønnebeck (4. Jan.) og går derefter til Toksværd (6. Jan.) og Nestelsø præstegård (8. Jan.), hvor præsten hedder P.C.Hersom, en broder til I.C.Hersom. Endelig går skrivelsen til Hammer præstegård til pastor K.C.S.Sevel (8. Jan.)

har ey fornummet, at Vandet derved har været i Bevægelse. Paa Landet i Nærværelsen har man vel fornummet dertil; men hvorvidt det ellers har strækket sig veed man ikke. Nogle berette, at de have mærket at Derectionen af Jordskielvet gik fra Østen til Vesten".

Jordskælvvet natten mellem den 21 og 22 December var dette års helt usædvanlige begivenhed, som berørte og opskræmte mange i alle samfundslag. Det var kun fire år siden et stort jordskælv den 1. November 1755 udslettede byen Lissabon og mere end 30.000 mennesker omkom i sammenstyrede bygninger og i den efterfølgende flodbølge.

Da julen er vel overstået, udsender derfor biskoppen over Sjællandske Stift - Hr. Ludvig Harboe - en ordre til stiftets provster ¹⁾

- tjenstlig at bede D.V.²⁾ (om) De ville indhente fra enhver af de kiære Brødre i Deres Provstie ald muelig og paalidelig Oplysning om dette Jordskælv,

1. om det har været allmindelig over det heele Herred?

2. naar eller til hvad Time det tog sin Begyndelse

3. om det meere end een Gang yttrede sig, og saafremt, hvor ofte? og hvor lang Tiid der var mellem hvert Stød?

4. hvor længe det hver Gang vedblev?

5. Hvad Direction det havde, om det gick fra Østen til Vesten, eller Syd til Nord?

6. Om det var sterckt og har foraarsaget nogen Skade?

7. Om nogle Phænomena med Lynild, usædvanlig Brusen i Havet etc. etc. enten ere foregaaet eller har fuldt paa Jordskælvvet?

Herom ville D.V. være saa god at begiære Efterretning af D(omi)nis Pastoriibus udi Deres Herred, og tillige bede Dem, at De snarest muelig ville tilsende mig deres Beretninger. Næst at tilønske D.V. og enhver af de kiære Brødre i Deres Provsti et glædelig Ny Aar, og Velsignelse udi Deres hellige Embede til Guds Kundskabs og hans Æres Udbredelse forbliver jeg stedse

L. Harboe

Biskop Harboes ordre resulterer i 193 underskrevne indberetninger³⁾ fra de "kiære Brødre". Af disse er 43 selvstændige skrivelser stilet direkte til biskoppen eller i enkelte tilfælde (Vester Flakkebjerg hrd.) til provsten, og fire er ledsageskrivelser til bispen. Langt de fleste er såkaldte omgangsskrivelser, d.v.s. det samme stykke papir bragt fra præstegård til præste-

gård, hvorpå de enkelte præster i rækkefølge har skrevet deres indberetninger (se fig 1).

Ialt 9 skrivelser har karakter af sammenfatninger repræsenterende hele provstiet eller herredet, enten fordi provsterne har villet have skrivelsen af sted eller har villet forkorte og generalisere indberetningerne. Disse er næsten alle på ark i folio format, er velbevarede og kun i få tilfælde let forvitrede i kanterne. De ark, der har været sendt som brev, er foldet i 12 dele med udskrift i forsidefeltet (se fig 2).

Man faar stor respekt for dette effektive efterretningssystem, der på forbausende kort tid formår at bringe disse næsten 200 indberetninger til veje fra hele Sjælland og Møn. Datidens kommunikation var slet ikke så dårlig endda.

Bispens skrivelse er dateret d. 28/12 og det tidligst daterede brev er allerede fra den 30/12 (Valløby, Bjæverskov herred), mens det senest daterede er fra Vemmelev-Hemmeshøj sogn i Slagelse herred fra den 24/1.

I Holbo herred er omgangsskrivelsen (6 sogne) hjemme igen efter to dage (d. 8 og 9 Jan.). Den må være bragt rundt ialt - 56 km - med det samme bud formodentlig til hest. Ellers er det almindeligt, at der er een måske to dage mellem dateringerne i omgangsskrivelserne (se fig 1), men der er også er nogle "smølere", der har ladet skrivelsen ligge flere dage. I Vølborg herred f. eks. starter skrivelsen i Sæby præstegård d. 2/1, er i Kirke Hyllinge og i Rye d. 3/1, i Kirke Såby d. 4/1 og i Kirke Hvalsø d. 5/1. Fra Osted-Allerslev sogn foreligger en lang selvstændig indberetning dateret d. 12/1. Ses på stiftets yderpunkter startes i Røsnæs, Ars herred d. 5/1, fra Ods herred foreligger en provsteskrivelse baseret på "herredsbrødrenes oplysninger" dateret 8/1.

Fra Mønbo herred foreligger der en særlig lang indberetning fra præsten i Stege, Hr. Gram, der - uden iøvrigt at have forhørt sig hos herredets præster - allerede d. 1/1 sender sit svårbrev til bispen. Grunden hertil er, at han, foruden at besvare de syv spørgsmåle om jordskælv, har andet at berette om, nemlig *"en bedrøvelig Hændelse: At Degnen i Elmelunde, Mr: Riber ved En Den 11 Decembr om Aftenen Kl:8 Paakommende Ulykkelig Ildebrand har mistet Sin Boelig med alt det, han eyed, og udderover med Kone og Mange Smaae Børn sat i Yderste Armod."*

Iøvrigt ville Hr. Gram allerede dagen efter få lejlighed til at erfare mere, idet han da *"skal ud til Maglebye, at indlæse Hr:Pastor Acthøns Hustrue ved Hændes Kirkegang, og der vendter at forefinde de Fleeste Herredsbrødre, Som, efter Vedtagen Kiærlig Sammenhold, følger med Deres Koner, der giver den Udgaende Geleyde"* ⁴⁾. Alligevel sender han

hvis det sker, så med en forsikrende omtale af pågældendes pålidelighed, *"en fornuftig og sandrue Bonde mand her i sognet forsickrede mig, at hans Leergulv i stuen gick op og ned som bølger i en Søe"* ¹⁰⁾ Standspersoner, derimod, d.v.s. fra degne og opefter omtales med titel og navn, *"Phasan Mesteren paa Jægerspriis"*, - *"Major Krabbe, som bor i flackeberg fornamiche dertil, "Hr. Bye Foget Iessen"*.

Der bringes om natten varer, bl.a. tørv, til København ¹¹⁾. Den tordenlyd, der fulgte jordskælvet, antages flere steder i nord og midt Sjælland først at være de tungt læssede vogne. *"men de gjorde sig icke andre tancker, end det kunde være vogne med store læs som har kiørt stærckt fra Gundsøemagle og ville til Kiøbenhavn, siden deres vej falder forbie deres Vindver, og det just paa den tiid om Natten, noget over Midnat, som de pleje at fare der forbie"* ¹²⁾.

En anden transport med København som mål får et ret så dramatisk forløb. *"Sogne=fogden i Lillerød fortalte mig, at han var kommen omtrent et 100 Skritt fra sin gaard for at kiøre til Kbhvn, og han iblant andet havde et Sviin paa; ved det første Stød holdt han stille, ved det andet knælede hestene, og Sviinet, som han forsickrede var vel bundet, faldt af Vognen ved Siden hos ham. Hvilcket tilkiendegiver, at bevægelsen har været stærck"* ¹³⁾.

Som nævnt fyres der i ovnene om natten som forberedelse til bagningen dagen derpå, og flere præster refererer til den evige frygt for skorstensbrande. Der fyres overvejende med tørv - flere steder er tørvestakke væltet. Det bringer tankerne hen på 2. Verdenskrigs løbesodsskader og skorstenbrande. Den der har oplevet den buldrende lyd, som en skorstensbrand afgiver indendøre, vil forstå, at den tordenlyd, der ledsagede jordskælvet blev opfattet som lyden af Ildløs.

Vi befinder os i 1700-tallets energikrise ¹⁴⁾, træ til opvarmning er en sjælden og dyr vare. *"Nu haver Vi en excessiv sterch frost, Mit glas var i dag paa 86 grader saa der fejler kun lit af 100; Vi brænder nu mere 1 Dag end ellers i 8te, ald Mad fryser Vj maae Giøre Vor stue til spisekammer"* ¹⁵⁾.

Den ulykkelige degn i Elmelunde, som Hr. Gram fra Stege omtaler (se ovenfor), *"Han Selv var den Aften i Een af Sognets Byer, at læse for ungdommen efter loven"* ¹⁶⁾, blev hårdt ramt af ildebrand. *"de 4 a 5 Nøgne børn bleve neppe reddede i den dyne, de laae paa, hvilken er fast det Eneste, som af deres Ringe bohave er bierget. De beklages derfor saa meget meere af alle, som de ere gandske Skikkelige Folk; Og Manden har et got Rygte saavel af de andre, som af Sin Egen Præst, fror Fligtighed i Sit Embede, samt Ædruelighed og Sparsommelighed"*. Således karakteriseret fremkommer Hr. Gram med sit egentlige ærinde hos biskoppen, nemlig spørgsmå-

let om social forsorg. Gram er vidende om, "at der er gaaet Kongelig Rescript til Deres Høyærværdighed, naar nogen Saadan Ulykkelig skulle nyde 2 Sk(illing) af hver Kirke; Om Deres Høyærværdighed da har den Naade selv at giøre Forestilling derom Eller Degnen skal søge det ved alle-runderdanigst memorial?". Saasom hans Degnekorn var alt indsamlet, og ødelagdes i Ildebranden; Om han da for dette Aar maae være Frigiven fra at levere den her til Skolen Svarende Pension 4½ Tdr. Korn? J det øvrige hviler han i denne underdanigste Tillid til Deres Høyærværdigheds Naade; at Hand af brandCassen som han er i, maae nyde den Fulde brandhielp" 17).

Degnen er altså brandforsikret, men det er åbenbart nødvendigt at have nogle fortalere, for at opnå hjælp. Der er også et regelsæt om hjælp fra arbejdsgiveren - kirken, som - afhængig af antallet af kirker - lyder ganske godt. Hvad der kom ud af sagen vides ikke.

Hvorledes har præsterne nu besvaret Biskop Harboes syv i vore øjne meget selvfølgelige og jordbundne spørgsmål. Vi må her huske på, at samfundet i sidste halvdel af 1700-tallet befinder sig i en brydningstid, åndeligt som

Indberetning med en usædvanlig smuk og særpræget skrift fra pastor Laurits Cappell, Tølløse sogn, Merløse herred. Laurits Cappell har også været en usædvanlig person, idet det siges om ham, at han "ansaaes for, at kunne vise igjen, mane og Andet".

Tølløse, den 11de Januari,
1700.

Laurits
Cappell.

Fig. 3. Indberetning med en usædvanlig smuk og særpræget skrift fra pastor Laurits Cappell, Tølløse sogn, Merløse herred. Laurits Cappell har også været en usædvanlig person, idet det siges om ham, at han "ansaaes for, at kunne vise igjen, mane og Andet".

økonomisk og materielt, mellem pietisme og rationalisme. Man kunne derfor med rette forvente, at selv så rationelle spørgsmål ville blive besvaret med anvendelse af pietistisk retorik og begivenheden af mange tolket som

Guds straf eller nådige tilkendegivelse for vores synders skyld. Og dette ville så atter falde i god jord hos bispen og blive taget som et udslag af brødrenes, idet mindste de ældres, nidkærhed.

Besvarelserne er naturligvis præget af, at det er præster, der har skrevet dem. Den kirkelige tugt påbyder, at biskoppen omtales ærefrygtigt - "*Høy Ædle Hr. Biskop! Høy Ædle Hr. Fader*", "*Deres HøyÆdle HøyÆrværdigheds høy Respective Befalning*", "*J dybeste Submission har den Ære og Ynde at forblive Deris Eminenzes Underdanigste Tienere og troe Forbedere*". Der er da også mange tilkendegivelser af typen "*Og hvad have vi icke den os Nændsomme Fader, Vor fromme Langmodige Gud at Tacke, nu der baade i Stad og Land kand skrives og handles omm det overstandne, dog, Loved være Herren i Tiid og Ævighed! icke ustandne Jordskielv, der maatte nock da faldet os til, Vi slemme sielf=raadige Naadens Kiæle=Dæger*"¹⁸⁾.

Når bortses fra disse tidstypiske gejstlige formuleringer, så besvares bispens syv spørgsmål - kort eller langt - i almindelighed ret præcist og i, hvad der må formodes at være et dagligsprog. Muligvis er en del præster, med rette, overraskede over den biskoppelige ordres verdslige karakter, og mange antager måske netop derfor en saglig tone, i overensstemmelse med de nye tiders (rationalismens) ånd. Et eksempel herpå er:

Besvaring ¹⁹⁾

1. *Det har væredt her -*
2. *omtrent halv=gaaen Eet om Natten*
- 3 og 4. *varede et (halv) Quarters tiid - og yttrede sig icke meere, end en gang -*
5. *Kom fra Øst og gick til West.*
6. *Har icke foraarsaget nogen Skade, men var saa sterckt, at Sengene rystede.*
7. *Phoenomena ere her icke bleven agtet, men et Mørcke i samme tiid, foruden Skralden og alarm i Gaarden, som der kunde være kiørt med mange vogne (tillige) med Susen, som alle Træerne skulde have faldet om i Haugen og skrallede i alle Vinduernes Ruder, dog vil den gemeene Mand her tilskrive de Soel=hværvet.*

Schievinge dend 13 Ianuar 1760

E.W.J.Quist

Et andet typisk eksempel kan være det fra Christopher Johansen Schultz, en Roskilde dreng, der blev Enepræst ved Roskilde Domkirke (1754) og senere provst i Volborg - Sømme herreders provsti ²⁰⁾.

Høy Ædle og Høy Ærværdige Hr. Biskop!

Om det Jordskjelv som yttrede sig Natten imellem den 21 og 22 DEC: a:p: ungefær 1 quarteer over 12 slæt, har ieg den ære fra Roskilde Bye at tilsende denne Beretning:

1. at det icke har foraarsaget nogen skade, thi det var icke stærkere end at en stoer deel af byens Indvaanere har forestillet sig det kunde været en Caret, tungt belæsset og stærk forbiefarende. Hvem som har ligget vaagen paa Sengen har fornummet Sengen at ryste og hvad der stoed af borde og Skabe i Stuen, vægterne paa gaden kom det for som det var torden meget langt borte.

2. Det varede icke over 2 minutter,

3. det var blikstille veyr, men paa lofterne i huusene lod det som der var en suusen og som noget tungt faldt ned.

4. Nogle vil sige det strakte sig fra synder til Nord. Selv har jeg icke hørt noget dertil ey heller min Naboe som dog sad og spiste paa samme tid, ved det at nogle reysende var kommet til ham klokken 10;

5. Phænomena som enten skulle være foregaaet eller fulgt paa Iordskielvet viides der icke af.

Nest at ønske hvad der kan gjøre lyksalig i tiiden og ævigheden, over Deres Høyærværdige og Høye Familie har jeg den ære med ald Soumissionn at forblive

Deres Høyærværdigheds

Roeskilde den 6 Ianv: 1760

Underdanigste tienner

C.Schultz

Det ses, at Hr. Schultz roder lidt i spørgsmålenes rækkefølge og antal, men i det store og hele kan hans indberetning siges at være eksponent for et flertal af de sogne, hvor jordskælvet har været mærket.

Der er nemlig en række sogne i vest og syd Sjælland, hvor jordskælvet tilsyneladende ikke har været mærket. Sådanne steder giver bispens spørgsmål anledning til meget lakoniske meddelelser som:

Hverken Jeg Self eller nogen i mine Sogner haver fornummet noget Jordskielv hverken Natten mellem den 21 og 22 Dec ej heller nogen anden Tiid.

Wetterslev den 5te Ian 1760

Rudolph Bølck ²¹⁾

eller mere lyriske som denne, hvor forfatteren - meget menneskeligt - endnu ikke har vænnet sig til det nye år 1760:

Hverken Jeg eller Nogen af mine Sogne=Mænd har merket det mindste til Jordskælvet; Gud berede Enhver af os med Sandhed at kunde sige:

*Lad Luften bespændis med giftige Buer,
Lad Jorden og Havet staae begge i Luer,
Lad buldre, lad lyne, lad tordne tillige
Jeg tænker fra Jesu dog aldrig at vige*

*Slagl(ille) den 7. Janu:
kl: 12 Midd(ag) 1759*

C. Nyholm²²⁾

eller mere humoristiske som denne fra Havrebjerg sogn:

*I H^{berg} har det samme tiid været /:som paa det Olympische Bierg:/ stille
og roligt
den 8 Jan 1760*

I. Gynther²³⁾

De sogne, hvor jordskælvet ikke har været mærket, er beliggende i Løve herred (6 sogne), Tuse herred (Hjembæk), Øster og Vester Flakkebjerg herreders nordlige del (5 sogne) samt Tybjerg og Hammer herreder (7 sogne), stort set et bælte fra Rørby ved Kalundborg til Mern ved Vordingborg. Der kan være flere forklaringer på dette. Dels kan det være man ikke har mærket det fordi det var svagt og man sov. Dels kan præsterne have påvirket hinanden via omgangsskrivelsen således, at en tilbageholdenhed har smittet fra den ene til den anden.

Endelig kunne der også være en geologisk årsag, hvilket i så fald kunne være meget tykke bløde og derfor absorberende lag. Det kan være tilfældet for den nordvestlige del af det omtalte bælte, hvor der er mellem 150 og 350 m tykke overvejende lerholdige lag oven på den faste kalkundergrund²⁴⁾ (se fig. 4).

Det andet af Bispens spørgsmål angår tidspunktet, "naar og til hvad Time det tog sin Begyndelse".

Tidsangivelserne i indberetningern er generelt afrundede, som "mellem 12 og 1" (37) eller blot 12½ (18). Andre er noget mere præcise (tallene i parentes er antal indberetninger med denne tidsangivelse) - 11.50, 12 (11), 12,10, 12,15 (3), 12.27-28, 12.30 (6), 12.32-35, 12.34, 12.30-45, 12.45, 1.15, 1.45. Imidlertid er provsten i Ods Herred - Hr. Arctander's - bemærk-

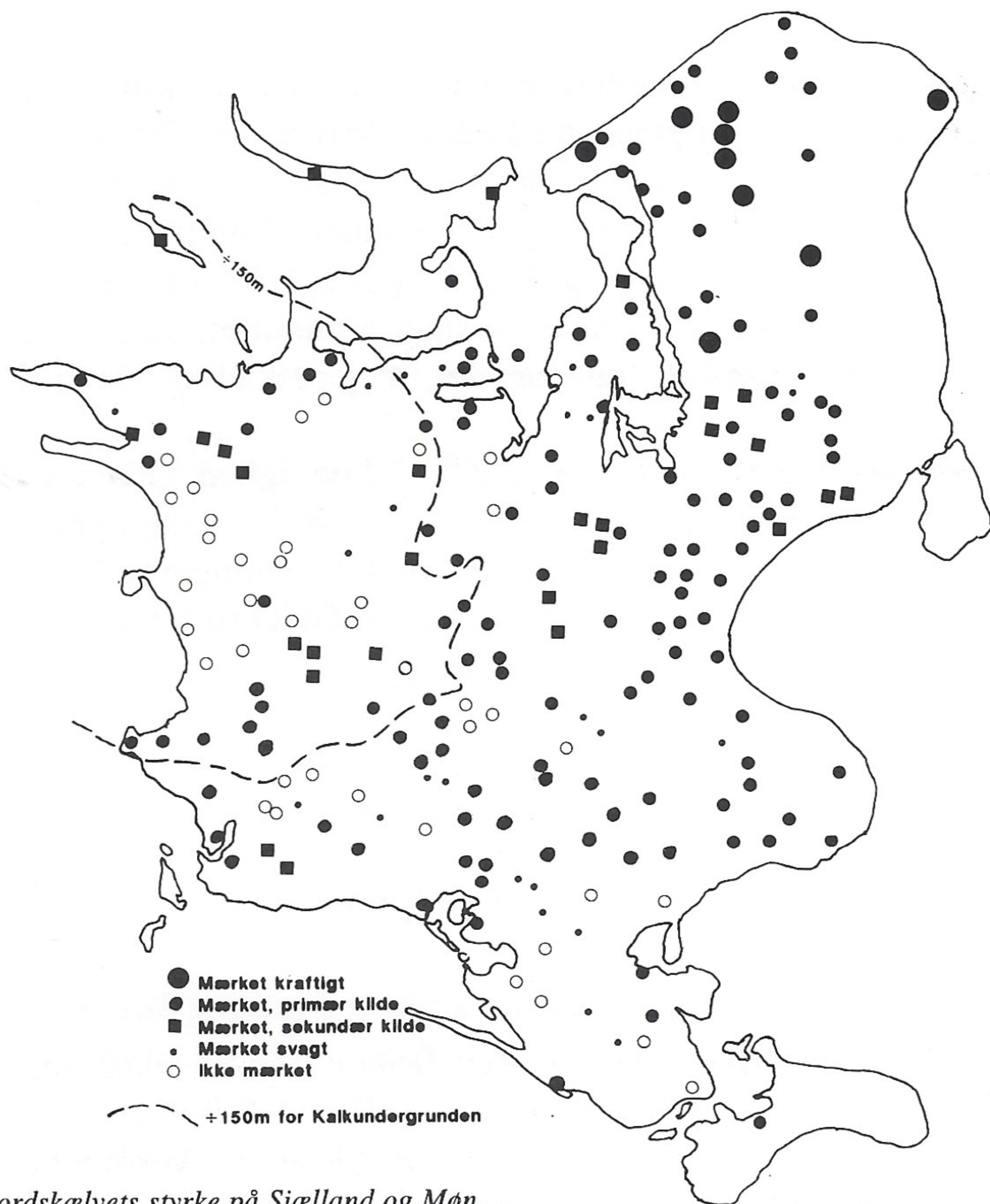

Fig. 4. Jordskælvets styrke på Sjælland og Møn.

ning om, at "- det kand være at Horologia har varieret", sikkert en del af forklaringen på den store variation.

Bispens tredje spørgsmål er om der er eet eller flere "stød" og hvis der var flere, hvor lang tid var der så imellem dem.

De indberetninger, der svarer slavisk på de stillede spørgsmål, angiver oftest meget sikkert om der var eet eller flere stød. Således siger 48 at der var eet stød, 24 at der var to og fire siger, at der var hele tre stød. Hele 71 indberetninger tager slet ikke stilling til spørgsmålet, mens fire er usikre og andre fire angiver både et og to. Mange antager flere stød, idet de er af den formening, at det var det første, der vækkede dem. Men det er da også helt forståeligt, når en præst til usikkerheden om dette spørgsmål bemærker - "saavidt jeg for Alteration kunne skønne".

Det fjerde spørgsmål om hvor længe det hver gang varede, afstedkommer også vidt forskellige bedømmelser. Mange er meget utilbøjelige til at være

præcise og angiver 1 - 2 minutter, et par eller nogle få minutter, det var kort, en liden tid eller som præsten i Ledøje skriver, "*en Pibes tænding*". Mere præcise er 75 indberetninger, der så til gengæld afspejler stærkt varierende tidsbedømmelser. Kortest er 10 sekunder, 2 angiver ½ minut, 21 siger 1 minut, 6 siger 1½ minut og 25 2 minutter, 8 2½ minut, 2 angiver 3 minutter. Der er 5 der siger ½ kvarter, 4 siger 8 minutter, og 6 siger 1 kvarter. Endelig er der en enkelt, der hævder, at jordskælvet varede en halv time.

Om det femte spørgsmål, retningen, er der vild uenighed. Generelt opgives retninger som verdenshjørnerne altså med 90° "nøjagtighed" d.v.s. Ø,V,N,S, men der er også en del der taler om 45°-retningerne NV,SØ o.s.v. Kun fire opgiver 22½ intervaller som f.eks. fra ØNØ til VSV (2). Følgende kan give et indtryk af uenigheden.

Ø til V	21	V til Ø	8
NØ til SV	9	SV til NØ	7
N til S	11	S til N	24
NV til SØ	3	SØ til NV	5

Tabellen fortæller klart om vanskelighederne ved retningsbedømmelserne. Der er derfor sandsynligvis tale om dels lydets retning, som kan variere meget, og dels selve bevægelsens retning, som ville kunne anvendes til at bestemme retningen til jordskælvets arnested eller epicenter²⁵). Jordskælvsbølgens retning vil være angivet ved retningen af den første bevægelse som ting (f.eks. en lysestage på et bord) foretager. Man kan her let få indtryk af den modsatte (180°) bevægelse, fordi det er omgivelserne der bevæger sig og genstanden der bliver stående.

Hvis et skønnet epicenter for 1759-jordskælvet er regionen omkring Göteborg ²⁶), må bevægelsen på Sjælland have været fra nord mod syd.

Det sjette spørgsmål angår jordskælvets styrke og om der skete skader. Dette spørgsmål har givet anledning til mere udførlige men også varierede beskrivelser, hvoraf mange allerede er omtalt. De almindeligste virkninger, der omtales i beskrivelserne, er de kørende vogne, skorstensbrandene, duvende alkover og senge, møbler der bevæger sig, klirrende vinduer, døre der springer op, fugle i bure og dyr der reagerer.

Andre er mere specielle og giver også et indtryk af styrken:

"I Dellinge Mølle vognede Møller Svenden ved at svingles og rystes i Sengen, og da han vognede, saae Hand Sæckene falde omkuld paa Gulvet -- " 27).